

Vad vi hittills "vet" om svenskbybornas ursprung:

Enligt kyrkböckernas utsagor har svenskbyborna följande bakgrund:

- Gruppen utgörs till största delen av från Dagö år 1781 överflyttade estlandssvenskar från Röicks stora by (50 %) på nordvästra Dagö respektive de svenska småbyarna (50 %) öster därom. Dessa utmärks av de typiska dagönamnen; Albers, Annas, Buskas, Hansas, Hinas, Hoas, Knutas, Koppers, Kotz, Malmas, Martis, Mutas, Sigalet, Takne, Tinis och Utas. Släktnamnen hade använts delvis redan på Dagö, men slogs officiellt fast som familjenamn 1860.
- Till dessa anslöt sig 1787 ett antal polsk-tyska kolonister från Danzig. Hit hör familjerna Herman, Maskewitz, Schilling och Sergis.
- Ungefär 1792 anlände ett antal svenska manliga krigsfångar hit och flera av dem gifte sig i byn. I själarevisionen 1808 sägs att Anders Westerberg kom från Västerås och Kristian Barkvall från Sörmland. Familjen Norberg talade på 1880-talet om sin anfaders härstamning från Finland. Hit hör familjerna Norberg och Hernberg.
- Ingifta tyska familjer som blivit bosatta i byn. Hit hör f a familjerna Busch, Dickhaut, Grassman, Mengel, Portje, Surau och Ulrich.
- Ett fåtal ingifta ukrainska och ryska familjer. Hit hör f a familjen Krakovskij.

Om dagösvenskarnas bakgrund har vi följande äldre utsagor:

1. Den dagösvenske frihetskämpen Kitas-Irja (Jöran Jakobsson från Kiddas by) f ca 1630 säger i ett rättsprotokoll 1672: "Våra förfäder har bott på Dagö i 15 knän" (knä = generation). Vad han troligen menar är att markera att dagösvenskarna bott där länge. En mansålder brukar räknas till 30 år, de 15 leden bakåt skulle innebära ca 450 år – det vill säga att svenskarna anlät hit på 1200-talet. Det är dock tveksamt om man kan tolka uttalandet så bokstavigt. År 1228 omtalas Dagö som en öde ö och 1254 sägs ön ha spridda bosättningar – det är oklart om detta även är svenska. Esterna kom söderifrån från två socknar på ön Ösel, socknar som hade nyttjanderätt till Dagö.

2. Kyrkoherde Georg-Johann Gilläus utfärdade ett intyg den 20/8 år 1673 om dagösvenskarnas ursprung: " Under de gamla ordensmästarnas tid (1254-1559) ska nämligen dessa svenska bönder ha kommit från Sverige eller Finland och slagit sig ned på Dagös nordkust, och därefter ska de ha skaffat sig frihetsbrev från ordensmästarna, enligt vilka de hade lov att bo där och livnära sig som fiskare." Här kan nämnas att det äldsta kända frihetsbrevet är daterat 1470. 1453 nämns inflyttade svenskar från Röicks by som borgare i Reval (Tallinn).

3. Hakedomaren J H Lilienfeldt skriver i en domstolsutsaga den 15/9 1746 om dagösvenskarnas ursprung: "Jag har enligt utsagor av deras äldsta och i dessa saker mest kunniga män, och inte minst genom kungörelse av ett flertal, visserligen kopierade och ej helt autentiska dokument, följande att

meddela. Att de nämnda dagösvenska bönderna ursprungligen härstammar från de finsk-nyländska svenskarna eller från Kappelskiär i Sverige. Och att dessa kolonier blev sända som egentliga fiskare till Dagö, för att bevaka stranden och att lotsa skepp, men även för att ofördröjligen hjälpa till vid skeppsbrott.”

4. Dagöfamiljen Toren redogjorde för den tyske forskaren Carl Russwurm 1850 att deras familj härstammade från en av tre svenska bröder som kommit till Dagö från Finland för länge, länge sedan.

Övriga ledtrådar:

1. Dagösvenskarna använde sig av ett helgonkalendarium för sina enkla träkalendrar (runkalenderstavar) som omfattade helgondagar som var unika för Åbo stift. Det rör sig om Annadagen den 15/12, en dag som flyttades hit av Åbobiskopen från den 26/7 i början av 1400-talet och samtidigt till den 9/12 av de övriga svenska stiftet. Dagösvenskarna behöll ordningen från Åbo stift. Dagösvenskarna kalender uppmärksammar även Finlands nationalhelgon Sankt Henrik med en speciell markering den 20 januari för hans helgondag – medan de övriga svenska stiftet har den 19 januari, men även med en extra markering för Henriks helgonblivande den 18 juni, vilket är unikt för Åbo stift.

2. Språkforskaren docent Edvin Lagman skriver 1979 om den dagösvenska dialekten: ”Samhörigheten med de svenska dialekterna i Nyland har ovan understrukits i samband med ljudsystemet. Även i fråga om ordförrådet finns en påfallande samstämmighet.”

Detta är en sammanfattning av de fakta och ledtrådar vi har i dagsläget och nu kan vi bara avvakta de undersökta DNA-trådarnas resultat.

Jörgen Hedman den 27 januari 2017